

דף ל"ח

חז' אבי עקש הע' כל שאין לו תוך בכלי חרס כנג' הב' שטף אין לו אחורים לחליקה

הגמרא הביאה שרב תחליפא אמר לרב חסדא, שהכוונה

במשנה מלא כרישה שתהא נכנסת ויוצאת, וראיה מהברייתא לגבי נקב כמקדיחה המטריף בבהמה. וסיים שניתן לסמוך על כך, כחזקיה אבי עקש⁴⁰¹. ועל כך מביאה הגמרא את מה ששנינו, זו עדות העיד חזקיה אבי עקש לפני רבן גמליאל ביבנה, שאמר משום רבן גמליאל הזקן, כל שאין לו תוך בכלי חרס, אחוריו לא חלוקים מתוכו. נטמא תוכו, נטמא גבו. נטמא גבו, נטמא תוכו. שואלת הגמרא, הרי התורה תולה את טומאת כלי חרס בתוכו, ואם אין לו תוך אינו נטמא כלל? אמר רבי יצחק בר אבין, התנא מדבר בכלי שטף, כלי עץ⁴⁰², שאין לו תוך⁴⁰³ ואין לו אחורים⁴⁰⁴.

שואלת הגמרא, למה תולים כלי שטף בכלי חרס, נאמר בטומאת משקין דרבנן כל שאין לו תוך בכלי שטף אין לו אחורים לחליקה? ומבארת הגמרא, שהתנא תלה את כלי שטף בכלי חרס, לומר שבכל מקום שיש לו תוך הוא ככלי חרס. אם נטמא תוכו נטמא גבו, לא נטמא תוכו לא נטמא גבו⁴⁰⁵. ושואלת הגמרא שבכלי חרס התורה גילתה שרק אם נטמא תוכו נטמא גבו, לא נטמא תוכו לא נטמא גבו. אבל בכלי שטף התורה לא גילתה זאת? ואומרת הגמרא, שאם כלי שטף נטמא בטומאה דאורייתא, אם נטמא גבו נטמא תוכו, בין יש לו תוך בין אין לו תוך. אבל בטומאה דרבנן, שנשמאו אחוריו במשקים טמאים, יש חילוק שאם יש לו תוך נטמא גבו נטמא תוכו, אין לו תוך לא נטמא גבו.

401 אתה צריך לטרוח ליישב הרבר שאין לשבשה מכח קושיה. כי ברור לי שכך אמר שמואל כמו עדות חזקיה אבי עקש שלא היה לשון דבריו מיושב ומתרחץ אותו בסמוך. תוס'.

402 כלי שטף הם כלי עץ. וי"א שכלי שטף הוא כלי מתכות וטעות הוא בידם. רש"י.

403 תוך נקרא אותו צד שרגילים להשתמש בו. תוס'.

404 תוס' כ' שאפשר לומר שכלי שטף הוא כ' מתכות שנא' ומורק ושוטף במים. ומה שהק' לקמן ואין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קבולי טומאה היא דומיא דשק בעינן. משום שפשוט לו שמדובר גם בכלי עץ ממה שלא נקט כלי מתכות. תוס'.

405 על כרחו שאמרו לטמא אחרים וקשה מכאן לגירסת רבינו שמואל בשבת (דף טז.) שמשמע שכלי חרס אין מטמאים מגבם כלל. ובספ"ק דחולין (דף כד.) א' דאורירי כלי חרס טמא וגבו טהור היינו שלא מקבל טומאה מגבו אבל מטמא אחרים מגבו. כמו שש' בתורת כהנים מרובה מדת לטמא ממדת לטמא שמשמא אחרים מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו. תוס'.

כלי שנט' אחוריו במשקין אחוריו טמ' תוכו
אגנו אזנו וידיו טהורין נטמא תוכו כולו טמא

כמו ששנינו במשנה, כלי שנטמא
אחוריו במשקין אחוריו טמאין. תוכו
אגנו, בית קיבול התחתון שיושב עליו⁴⁰⁶, אזנו וידיו טהורין. נטמא
תוכו כולו טמא. מפני שאוכלים ומשקים לא מטמאים כלי מדאורייתא.
וחכמים גזרו עליהם טומאה משום משקה זב וזבה שמטמאים מדאורייתא.
ולכן חכמים עשו את טומאת כלי שטף שנטמאו במשקים כטומאת כלי
חרס, ולא עשו אותה כטומאת כלי שטף מדאורייתא, ואם נטמא גבו לא
נטמא תוכו. כדי לעשות היכר כדי שלא ישרפו עליה תרומה וקדשים⁴⁰⁷.
שואלת הגמרא, מדוע לא עשו היכר גם בכלי שאין לו תוך? מבארת
הגמרא, שכיון שעשו היכר בכלי שיש לו תוך, ידע שטומאת כלי שאין
לו תוך היא מדרבנן.

שואלת הגמרא, האם כלי שטף שאין לו תוך ראוי
לקבל טומאה מדאורייתא, ומדוע חכמים היו צריכים
לגזור טומאה בכלי שטף שאין לו תוך⁴⁰⁸, הרי לומדים מהכתוב : "וְכָל
אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל כְּלִי עֵץ א֥וּ בָגֶד א֥וּ עוֹר א֥וּ שֶׁק"'
שכמו ששק מיטלטל מלא וריקן אף כל כלי צריך להיות מיטלטל מלא
וריקן. אבל כלי שאין לו בית קיבול אינו מקבל טומאה? עונה הגמרא,
שגזרו טומאה על כלי שטף מדרבנן בכלי שטף שאין לו בית קיבול
שראוי למדרסות. מקבל טומאה מדאורייתא אפילו שאין לו תוך, כמו
כסא וספסל שמקבלים טומאה ע"י מדרס. ושואלת הגמרא אם כך נגזור
טומאה גם בכלי חרס שאין לו תוך שראי למדרסות⁴⁰⁹. ואומרת הגמרא
שאין מדרס בכלי חרס, מפני שהוא עלול להשבר אם אדם יושב עליו.

רב פפא מתרץ את הקושיה של רב חסדא
על רב תחליפא אם כן עשית ב"ש וב"ה
אחד מקדח גדול שנינו. מה ששנינו במשנה במאור העשוי בידי אדם

באלו שראויים
למדרסות

רפ"א כסלע נירונית שנו ר"נ א'
סלע סתם קטנה ממקדח סתם

406 ל"א אגנו שפתו. רש"י.

407 אלא חולין ולא קשה למה לא גזרו בכלי חרס טומאת משקין לאחוריו. משום ששם אין לגזור משום משקה
שהרי אפי' נגעו משקה זב וזבה מאחוריו לא מקבלים טומאה אלא מתוכו. ואי משום שכ' וכלי חרס אשר יגע בו הזב
וגו' שהוא מפורש בתורת כהנים שהכ' מדבר בהסיט שאיזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסט. רש"י.

408 ועוד שא' לעיל אי בטומאה דאורייתא ה"נ לא איצטריך לאשמועינן דאין לו אחורים לחליקה. רש"י.

409 אבל שאר פשוטי כלי עץ טהורי' ודינם פירשתי בפ' המוכר את הבית (ב"ב סו.) ובפ' בכל מערבין (עירובין
דף לא.). תוס'.

ששיעורו כמקדח הוא כנקב של מקדח גדול שגודלו כסלע נירונית. אבל הנקב של מקדח סתם הוא קטן מסלע, ובית שמאי אמרו שחסרון של גולגולת הוא כמלוא מקדח. ושואלת הגמרא שאפשר לומר שהנקב של מקדח סתם הוא קטן מסלע לרבי מאיר שאמר במשנה שבית שמאי אמרו כמלוא מקדח קטן של רופאים שקודרין בו את הראש לתקן את המכה. אבל מה נאמר לחכמים שאמרו שבית שמאי אמרו כמלוא מקדח של לשכה?! וגם לרבי מאיר קשה שהשיעור של ב"ש קטן יותר, והדבר הוא מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. והרי שנינו במשנה שיש רק ששה דברים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה!. ואמר רב נחמן שסלע נירונית שנינו שהיא כמקדח גדול, אבל סלע סתם שבית הלל אמרו היא קטנה ממקדח סתם, אפילו ממקדח קטן של רופאים. ואפילו לרבי מאיר השיעור של בית שמאי הוא גדול יותר.

משנה

ריס שניקב נפגם ונסדק דק תבלול ריס שניקב נפגם ונסדק דק תבלול
 בעינו דק, תבלול, חלזון⁴¹⁰, נחש, ועינב. חלזון נחש ועינב
 איזהו תבלול לבן הפוסק בסירא, לבן הנכנס בשורה שבעין סביב
 לשחור, ונכנס בשחור, שחור נכנס בלבן אינו מום. שאין מומין בלבן
 מפני שהלבן אינו העין הוא אלא שומן העין.

גמרא

רב פפא שהריס הוא השורה החיצונה של העין, יס הבדל בין דק משוקע
 עפעף. דק תבלול : שנינו שדק משוקע הוא מום, ובין צף ובין שחור ללבן
 צף אינו מום. ולא קשה ממה שבברייתא שנינו להפך משום שכאן מדובר
 בשחור וכאן בלבן. ושואלת הגמרא הרי שנינו שאין מומים בלבן!.
 ואומרת הגמרא שכאן מדובר בדוק לבן, וכאן בדוק שחור. כמו שרבה
 בר בר חנה אמר שרבי יאשיה מן אושא אמר שדק שחור משוקע הוא מום,
 צף אינו מום. דק לבן משוקע אינו מום, צף הוא מום. וסימנך ברקא⁴¹¹.

410 חולי שקורים לימו"ן.

411 משמע שהוא מום קבוע ותימה דבפ' מי שאתחו (גיטין סט.) יש רפואות לברקא ובפרק המוציא יין (שבת עח.) נמי אמרי' כוחלין לברקותי. וי"ל ששם מדובר בממשמשים ובאים קודם שנקבעו. ועוד יש לתרץ שכשאין מתרפא מאליו נחשב מום. ומה שא' לקמן גבי מים הקבועים דאם עובר כשמאכילין אותו לח ויבש של גשמים לא הוי קבוע אין זו רפואה ממש אלא בדיקה ונסיון אם הם קבועים אם לאו. אבל רפואה גמורה יכולה להעביר

כל ת"ח שמורה הלכה קודם מעשה
שומעים לו

חלזון נחש ועינב : הגמרא מביאה ספק
אם המום של חלזון הוא המום של נחש, או
שהמום הוא או חלזון או נחש? ומביאה הגמרא ראייה שחלזון הוא נחש
מרבה בר בר חנה שאמר שרבי יוחנן בן אלעזר אמר לו שהיה בשכונתינו
כהן זקן אחד ושמו רבי שמעון בן יוסי לקוניא. ומימי לא עברתי לפניו,
מפני שהיה גדול הדור. פעם אחת עברתי לפניו, ואמר לי, שב בני,
חלזון זה שיש בבכור הוא מום קבוע לשחוט עליו, וזהו נחש שאמרו
חכמים. ואע"פ שאמרו שאין אדם רואה מומים לעצמו. הוא מורה הלכה
לתלמידים, והתלמידים מורים לו. ושואלת הגמרא הרי רב אבא אמר
בשם רב הונא אמר שכל תלמיד חכם שמורה הלכה חדשה. אם אמרה ודם
מעשה שומעים לו, ואם לאו לא שומעים לו! ואומרת הגמרא שאותו זקן
הורה את ההלכה קודם שהמעשה בא לידו⁴¹².

המשנה כר' יוסי שאומר שאין מום
בלבן

איזהו תבלול לבן הפוסק את הסירא : המשנה
שאומרת שתבלול הוא חוט לבן הפוסק את
הסירא, אבל בלבן שבעין אין מום, נשנתה כדברי רבי יוסי. שלומד
מהכתוב בתהלים "יִצְא מִחֶלֶב עֵינַיִמו" שהלבן שבעין נקרא החלב של
העין אבל אינו נקרא עין סתם⁴¹³. ורבי מאיר סובר שתבלול הוא כל דבר
המבלבל את העין. כל דבר שפוסק את הסירא ומערב השחור והלבן.

משנה

חורוור והמים הקבועים ששהה
9' יום

חורוור והמים הקבועים, איזהו חורוור⁴¹⁴
הקבוע כל ששהה שמונים יום. רבי חנניא

בן אנטיגנוס אמר בודקין אותו ג' פעמים בתוך שמונים יום. ואם לא
בדקוהו אע"פ שהמום נמצא שם ביום שמונים אינו מום שמא הלך לו
וחזר. ואלו הן מים הקבועין אכל לח ויבש של גשמים, לח ויבש של

מום קבוע. תוס'.

412 ר"ת אומר שאו' כך רק כשצריך לאותה הוראה כמו כאן וביבמות בפ' הערל (דף עו.) גבי חגר חרב כישמעאל.
ובפרק נושאים על האנוסה (יבמות צח.) גבי גר נושא אשת אחיו מאמו. ובריש עשרה יוחסין (קדושין ע:) גבי
עובדא דרב יהודה דכל דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא, שהיה נראה לרב יהודה שאומר כן לפי שהקניטו.
תוס'.

413 לפי הדרשה ללבן שבעין קוראים חלב כמו שפי' רש"י ששם שומן העין. ורוצה לומר שיצא הרשע לתרבות
רעה מרוב שומן שבעין. אבל פשט הכ' רוצה לומר שהעין יוצא ובולט לחוץ מרוב שומן שבתוכו. תוס'.

414 חורוור חולי הוא שיש טיפות לבנות בעין. רש"י.

שלחים, או אכל היבש ואח"כ הלח אינו מום עד שיאכל הלח ואחר כך היבש. אם האכילוהו לרפואה תבן ומספוא לח הגדל בניסן ויבש הגדל בתשרי. והאכילוהו ביחד לח ויבש של גשמים הגדל בשדה בית הבעל, או לח ויבש של שלחים, קרקע שצריכה להשקות. או שאכל יבש ואחר כך אכל לח לרפואה אין זו דרך רפואה. ואע"פ שלא נתרפא בכך אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח כדרך רפואתו ואם לא נתרפא הוא מום.

גמרא

הגמרא אומרת שהמשנה שאומרת חורוור ומים קבועים שמונים יום נשנתה כדברי רבי יהודה. שנינו בברייתא שרבי מאיר אומר חורוור קבוע ארבעים יום, ומים קבועים שמונים יום. ורבי יהודה אומר חורוור שמונים יום. ואלו הן מים קבועים, אכל שמונים יום לח ויבש של בית הבעל. ולא לח ויבש של שלחין שאינה רפואה ולא בודקים בה את המום אם הוא קבוע. אכל לח ויבש של בית השלחין, או אכל יבש של בית הבעל ואחר כך אכל לח אין זה מום, מפני שהבהמה אינה נבדקת בכך, שאין זו דרך רפואה למום זה. עד שיאכל יבש אחר הלח וישנו ג' חדשים.

רמ"א חורוור קבוע מ' יום מים קבועים פ' רי"א חורוור פ' יום

ושואלת הגמרא הרי אנו שנינו במשנה את שניהם, אכל לח ויבש של גשמים, לח ויבש של בית השלחין. ובין של בית הבעל בין של שלחין, אם אכלה יבש אחר הלח נרפא ובודקים כך את המום! והרי העמדנו את המשנה כרבי יהודה! ואומרת הגמרא שיש להשלים את החסר במשנה ולשנות, אכל לח ויבש של גשמים הרי זה מום, בית השלחין אינו מום. והגשמים, אכל יבש ואחר כך אכל לח אינו מום, עד שיאכל יבש אחר הלח. וישנו ג' חדשים, ואם לא נתרפא בכך הרי זה מום. ושואלת הגמרא והרי רב אידי בר אבין אמר בשם רב יצחק בר אשיאן, אדר וניסן לח, אלול ותשרי יבש!. ואומרת הגמרא שיש לומר אדר וחצי ניסן לח, אלול וחצי תשרי יבש, ובכולם אכל שלשה חדשים.

אכל לח ויבש של גשמים וישנו ג' חדשים

הגמרא מביאה את הספק האם מאכילים לח בזמן לח ויבש בזמן היבש, מאכילים מספוא

לח בזמן לח ויבש בד' יבש

הגדל באדר וניסן באדר וניסן. ומאכילים מספוא הגדל באלול ותשרי בתשרי⁴¹⁵. או לח ויבש בזמן הלח? ומביאה הגמרא ראייה שמאכילים לח בזמן לח ויבש בזמן יבש. ממה שאמר רב אידי בר אבין בשם רב יצחק בר אשיאן, אדר וניסן לח, אלול ותשרי יבש! ואומרת הגמרא שאפשר לומר שמאכילים באדר וניסן את הפירות היבשים שגדלו באלול ותשרי!. וכמה מאכילין אותו?, רבי יוחנן אמר משם רבי פנחס בן ערובא שמאכילים אותו מהרפואה כל יום כגרוגרת.

כגרוגרת בסעודה ראשונה או בכל קודם או אחר אכיל' או שתיה כגרוגרות בסעודה הראשונה בכל יום, או כגרוגרת בכל סעודה וסעודה? אם תמצא לומר בסעודה ראשונה⁴¹⁶, האם קודם אכילה או לאחר אכילה⁴¹⁷? קודם האכילה ודאי מועיל לו כסם, האם מועיל לה גם לאחר אכילה. קודם שתיה או לאחר שתיה? האם קודם שתיה ודאי מועיל לה כאכילת שעורים. האם מועיל לה גם לאחר שתיה?

קשור או מותר? כשהיא מותרת ודאי מועיל קשור או מותר בעיר או בשדה תיקו לו, האם מועיל לו כשהיא קשורה? לבדו או עם חברו?, עם חברו נוח לו בצוותא והאכילה מועילה לו. האם האכילה מועילה לו לבדו? בעיר ובשדה?, בשדה ודאי מועיל לו לאכול באויר. האם בעיר מועיל לו? רב אשי שאל אם תמצא לומר בשדה, מה הדין בגינה הסמוכה לעיר? האם גינה הסמוכה לעיר היא כשדה או לא. ונשארה הגמרא בתיקון.

415 דלא שחטי ליה עד שיעברו כל ימי הקיץ ויבדק בשניהם. רש"י.

416 כ' דאי אמרת בכל סעודה תו לא מיבעי מידי דודאי לא איכפת לן אי קודם אכילה או לאחר אכילה דהא בסעודה שניה אחר אכילה הוא ומוכלינן ליה אבל אם תימצא לומר דלא יהבינן ליה אלא בסעודה ראשונה שבכל יום מיבעי לן. רש"י

417 קודם אכילה – ודאי מעלי ליה כסמא, קודם אכילה ודאי מעלי ליה כסמא – כדרך סם שכל אדם שותה סם לרפואה קודם אכילה.